

TANÍTÓK LAPJA

TANÜGYI ÉS GAZDASÁGI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 160 L. Félévre 80 L.

Negyedévre 40 L.

Egyes szám ára 7 Leu.

Felolós szerkesztő és kiadó:

GYERKES MIHÁLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Sir. Mihály Utca (Király-u.) 3.

Megjelenik két hetenként.

Hirdetések díja soronként 6 Leu.

Dolgozó emberek.

Jorga Miklós a román nemzet legkiválóbb történettudósa, egyetemi tanár és politikus egy magyar újságírónak adott interjú alkalmával jegyezte meg: a magyarok és a románok között is sok az olyan ember, aki szájában a nemzeti zászlóval szaladgál, ahelyett, hogy dolgozna és másokat is dolgozni engedne. Miért nem építenek maguk között? Miért nem alakítanak egyesületeket és könyvtárakat? Miért nem mennek a falvakba?

E szavak nyilvános célzata: a kultura intenzív építése és ennek révén a lelki finomsággal ékesített emberek helyes élésének biztosítása. Aki így ad utasítást embertársának, világosan látja, hogy az emberiség csak a kulturán építheti fel jövőjét. A kulturát pedig nem csupán a kiválasztottak részére kell biztosítani, de kint a falvakban az összlakosság számára is egyenlően hozzáférhető közkinccsé tenni. Mert a folyton szaporodó emberi tömegek állandóan nagyobb mértékben igénylik a megélhetés szükségleteit, melyeket előteremteni, csak a kultura utmutatásaival és mentől tágabbkörű összekapcsolódással lehetséges.

A magára élő és mindentől, mindenkitől elzárkozó ember az életben csak vergődik; a csoportokba, szervezetekbe társuló emberiség pedig a nehézségek tömkelegével is megbirkózik. Ha széttekintünk sorainkon, nem az utóbbit látjuk hanem a szétszóródott egyedeknek az élettel való küzködését, tapasztaljuk. Még annyira sem haladtunk, hogy felismerjük a kultura útjait s értékelni tudjuk annak eredményeit. A konzervatív ócskaságok uralják a tömegek lelki világát s a világosság gyújtás sérti a sötétséghez szokott szemeket és vakondok módjára igyekeznek elszaladni az ilyen irányu megvilanásoktól. Élő bizonyosága en-

nek az iskolákkal szemben tanusított áldozatkészségtelenség és a kulturintézmények elől való mehekülés.

Balfelfogása az embeeriség javarészenek, hogy csak a szellemi pályán kenyérkeresőknek nélkülözhetetlen az intellektuális képzés, más munkások számára az idefordított idő pazarlás az élet esztendőiből és eldobott pénz a vagyonból. Dolgozzék csupán kezével az ősektől beindított mód szerint, s ne járassa esztét az előre való törtetésen, mert ezáltal a kezében levőt is kizsolasztja. Tekintsen visszafelé, s hallgassa meg az intő szót, hogy a tapasztalás az élet s nem az elméleti okoskodás és többre való tervezés. Ez legteljebb csak hiu ábránd szivárvány remény, mely semmi bizonyosságot és jót nem hoz a sorból kilépni szándékozókna.

Viszont vannak sokan, akik érzik a kultur munka nagy hiányait, de a kezdeményezés és kivitel tervezése még ismeretlen terrénum előttük. E miatt aztán minden marad ismeretlen későbbi időre. Jorgának e két kérdése: miért nem szerveznek egyesületeket? miért nem teremtenek könyvtárakat? ezen nehéz problémánál határozottan megmutatja a biztos utat. Nem ő találta ugyan ki ezen utmutatást, mert, mint az utszéi fű, hogy mindig lábunk alatt van, ugy ez is állandóan ismert témánk; mindazonáltal ha európai látóköru egyéniség hangoztatja, mint bizonyos és csallhatatlan alapját a haladásnak: mégis nagyobb határozottsággal, több elvi szilárdsággal vesszük programba, társadalomban megindítandó kultur munka kezdeményezésénél.

Az egyesületekből, az ifjusági és népkönyvtárakból kell tehát kinyőjön azon nagy horderejű kulturtevékenység, mely vegeteredményeiben áldással, békével és megelégedéssel hinti be az emberi életet. Ezen szavak gazdag tartalma után kétségtelenül mindenki vágyako-

zik: s így a helyes alapon, céltudatos tervszerűséggel vezetendő actio előhaladást jelent a falu és város lakosságára egyaránt.

Felismerői e nagy teendőknek, életreható a közművelődés nagyszerű munkájának: az ország tanítói, a kulturában szakadatlanul dolgozó emberek. Kik, ha mentől több egyesületet szerveznek és működtetnek: kultur munkájuk annál nagyobb pozitív eredménnyel érvényesül környezetükben, a népelet összes rétegeiben. Erre a jelen időszak alkalmas; a közszükség megvalósággal áhitozik utána.

Az ügynek barátokat, megértő lelkeket kell szerezni a környezettársadalomban és el kell indulni az életet, fejlődést, jövőt hozó nemes actioval a tevékenység útjain; rövid esztendőik sikerei, hálásan fogják minden lépésünket megköszönni.

Gyerkes Mihály.

Az ősembertan alapvonalai.

Írta: Orosz Endre.

II.

A történelem előtti idő felosztása.

A világ teremtése óta értendő, azt a megmérhetetlen hosszú geológiai időt, melyben ember még nem élt a földön, emberelőtti vagy *praeanthropozoikus kornak* nevezi a tudomány; ez a geológusok és palaeontológusok mezeje, ahol az ősrégésznek semmi keresni valója nincsen. Amikor azonban az első lény — kire már valamiképpen az „ember” név ráillett — megjelent a földön s ennek az emberi életnek kézzelfogható nyomait is észlelni tudja az ősrégész, ekkor veszi kezdetét az emberiség őskora, amelyet, minthogy az írás feltalálásáig, vagyis a történelmi kor kezdetéig terjed, *praehistorikus kornak*, azaz *történelem előtti időnek* neveznek. Mivelhogy e sötét kor minden írást és szóhagyományt nélkülöz, csak hozzávetőleges számítás alapján lehet meghatározni időbeli terjedelmét, így *Lyell* hírneves angol tudós 100 ezer évre teszi a jégkorszak elmúlását, amelyben már élt ember a földön; ugyancsak legkevesebb 100 ezer évre becsüli *Obermaier* német tudós minimális számítási eredményei alapján a legrégebb emberi leletet: a heidelbergi ősembert. Ellenben *Mortillet* francia ősrégész a jégkort 222 ezer évvel ezelőttre teszi s hasonlóan *Hoernes* bécsi tudós is 240 ezer évet számít össze az emberi nem legrégebb koráig. Az emberiség létének roppant hosszú idejét a következő művelődési korszakokra szokás felosztani:

1. *A harmadkori emberi epocha.* Az ember legősibb történelme a geológiai tertiár kornak *pliocaen*, sőt *miocaen* szaka sötét távolába nyulik föl, amelyben már nagyon sok emberszabású majom csontjait találják meg úgy, hogy az ember faji eredete határozottan

ezen majmok életidejére tehető, természetesen a valóságban első emberről nem beszélhetünk, mert a kialakult ember-faja elválaszthatatlanul egybeolvad az emberszabású majmok fajaival. De minthogy az ember őskorának kiinduló pontját keressük, a majmok és emberek társaságát ott különíthetjük el egymástól, amikor valamelyik értelmesebb majom az első követ valami élő lényre támadó célból elhajította vagy karjának hosszát és ütőerejét egy bottal megtoldotta. Ez a majom és ember közt álló lény, az u. n. „*Anthropopithecus*” volt az az 1 méternél valamivel magasabb majomember, aki őselefántok, rhinocerosok és vízi lovak társaságában élt már Európa harmadkori szárazföldjén. Valódi emberré pedig akkor lett ez az átmeneti lény, amidőn a követet szerszámgyártás céljából széttördelni megkezdte, mert az embert éppen az különbözteti meg az állattól, hogy *Franklin* mondása szerint az ember szerszámot használó, alkotó lény. S hogy már a geológiai harmadkerban éltek ilyen alkotó lények, azt concret leletek is igazolják. 1865-ben ugyanis *Bourgeois* abbé Franciaország *Thenay* nevű helysége mellett miocaen rétegekben egyszerűen csak hasogatás által idomított kezdetleges kovaeszerszámokat talált, amelyekről a tudósok sok habozás és gondos vizsgálat után elismerték, hogy mesterséges módon készültek és hogy ennél fogva értelmes lények készítményei. Ezeket a kovaeszközöket „*eolithoknak*” s készítésük korát „*eolith korszaknak*” nevezte el a tudomány.

2. *A palaeolithos* vagy régibb kőkori aera. Az ősembernek azt a korát, melyben a fémeket még megmunkálni nem tudta s eszközeit fából, csontból és kőből készítette, kőkornak nevezik. Ezt *Sir John Lubbock*, hírneves angol természetvizsgáló és praehistorikus 1865-ben 2 alkorszakra osztotta, u. m. az őskőkorszakra (*palaeolith*) és az újabb kőkorszakra (*neolith*). Mig az előbbi a diluviumba (*pleistocaen*) esik, az utóbbi a geológiai jelenkorhoz (*alluvium*) tartozik. A palaeolith kőeszközök kagylóstörésű tűzkőfajtákból ütégetés, hasogatás és tördelés útján az ősember által ohajtott célszerű alakra vannak idomítva, amelyek a palaeolith aera keretén belül is több typológiai csoportba különíthetők. A kovatypusok formái után a következő alkorszakokat szokás megkülönböztetni: *Chellén*, *Achenlien*, *Monstórien*, *Aurignacien*, *Solutrén* és *Magdalénien*, amelyeknek leleteit a typusformákon kívül még földtani, rétegtani és őslénytani alapon is gondos tanulmányozás alá kell venni a korkérdés eldöntésénél. A palaeolithban edénycserép és csiszolt kőszerszám nincsen, ellenben jellemző az ősemberrel együtt élt ősfaua, melyből a mammoth, rhinoceros, ősló, őstulok, ősbóllény, ősmédve, a barlangi oroszlán és hyéna, óriás-szarvas és rénszarvas a leggyakoribbak. Az őskőkori ember már ismerte a tüzet, barlangokban tanyázott, halászáttal és vadászattal foglalkozott, házi állatai még nem voltak. Korának emlékeit diluviális barlangiszapban és löszben lehet megtalálni. Az egész világon a legnagyobb gyűjtőhelye a palaeolith emlékeknek a délfraanciaországi Dordogneban levő *Vézère-völgy*; Magyarország legnevezetesebb lelőhelye: *Miskolc*, Erdélyben pedig *Magyar-Bodza*, a *hídgezsamosi* és a *csoklovina* barlang.

3. A *neolithos* vagy csiszolt kőkori aera. Kr. sz. előtt m. e. 6000 évvel az emberiség művelődése új állomáshoz érkezett. A vadászati és halászati ősfoglalkozáshoz az állattenyésztés is járult; a földművelés kezdete állandó letelepedést igényelt, törzsenként csoportosulva és telepeket alkotva közös életmódot folytattak. Az elszaporodott emberek maguknak kunyhóalakásokat emeltek, cserépedényeket csináltak, a változatosabbá lett kőeszközöket megcsiszolták s azokon nyíllyukat is tudtak furni, megtanulták a fonás-szövést, házi ipart is űztek s a ruházatot sem épen nélkülözték. Halottaitak rendszeren zsugorított helyzetben temették el. Az edényeken alkalmazott díszítés az iparművészet kezdetét jelzi. Dr. Reinecke Pál a keramika alapján a neolith kort 3 alkorszakra osztja, u. m. zsinegdiszes keramika, a harangidomu serlegek vagy billikomok és a szalagdiszes keramika kora. A külföldi őstelepek közül alaposan tanulmányozták a *butmiri*-t Boszniában, Magyarországon a *lengyeli*-t (Tolnam.), az erdélyiek közül pedig nevezetese: a *tordosi*, *kudni*, *alvinc-gabli*, *magyar-kapudi*, *kolozsvár-monostori*, *nagyiklódi*, *széki*, stb. őstelepek.

4. A *rézkori periodus*. A neolithkor végső időszakát, melyben a tisztán kapott vörösréz is felhasználták eszközök gyártására, rézkorszaknak szokás nevezni. Ez csak átmeneti kor a neolithból a bronzkorba, amelynek *rézkor* elnevezését, miként Amerikára, épugy Izlandra és Magyarországra nézve is elismerték a tudósok. Az első, aki a rézkor eszméjét 1861-ben felvette, Dr. Sir William Wilde az irlandi muzeum igazgatója volt; majd időközönként az egész világ praehistorikusai hozzászóllottak a rézkor bizonytalan kérdéséhez, így Keller Ferdinánd, Sir John Lubbock, Br. Sacken Ede, John Evans, Squier E. G., Dr. Schmidt Emil, A. W. Francks, Worsaae, stb. A magyar ősrégészek közül Kubinyi Ferenc, Rémer Flóris, Dr. Pulszky Ferenc és Dr. Hampel József, Dr. Tergina Gyula, Téglás Gábor, Milleker Bódog, Dr. Kuzsinszky Bálint, Wosinsky Mór, Récsy Viktor és e sorok írója foglalkoztak hazai rézleletekkel. Pulszky külön könyvet is írt a rézkorról.

5. A *bronzkorszak*. Kr. e. m. e. 2 ezer évvel fedezték az őnt s rájöttek arra, hogy ez a vörösrézzel egybeolvasztva, egy sokkal keményebb öntvényt ad. Ennek a 9 rész réz és 1 rész ón keverékéből készült értékes fémnek feltalálása és elterjedése az őskori műveltség hatalmas előmozdítását eredményezte, mert a 240 ezer évnél bizonyosan hosszabb ideig tartó kőkultúrát megdőntötte és az életmódot teljesen átalakította. A bronzot nem a neolith őslakók fedezték fel, hanem az mint kész öntvény került a műveltség őshazájából Ázsiából Európába; érdekes tudnivaló, hogy neves tudósok, mint Bataillard, Br. Kruck, Chantre, Dr. Török Aurél stb. szerint a bronzöntés feltalálói s a bronzkultura terjesztői a cigányok voltak, akik még az őskorban Indiából hozták magukkal Európába. A bronzkultura átjárta az egész világot s a különböző vidékek bronzkori emlékeivel az ősrégészek egész serege foglalkozott. Montelius, Evans, Mortillet és Tischler Ottó a bronzkor tartamát több alkorszakra osztályozták, de ezek a mi vidékeinkre nem érvényesek. Hampel szerint

Magyarország bronzkora több mint ezer évig állott fenn s e kort Pulszky, Hampel és Reinecke osztályozták, amelyek közül a Hampel természetes alapon álló beosztása a legmegfelelőbb s ezek a *kezdet*, a *virágzás* és a *hanyatlás* korszaka. A magyarföldi bronzműveltség vége Hampel szerint a Kr. sz. e. V. vagy IV-ik századra esik.

6. A „*Hallstatti kultura*“. A vas legelső felhasználása korát jelenti e név, még pedig Felső-Ausztria *Hallstatt* nevű városától, ahol 1864-ben 1000-nél több őskori sirt ástak fel, amelyek sirmellékletekkel pazarul voltak ellátva. M. e. 6000 sírlelettárgy került elő s ezeknek tanulmányozása alapján nevezték el e kultúrperiodust, amelyben a bronz és vas közös használatával a bronzkorszak átmegy a vaskorszakba. E kultura kezdete a Kr. e. IX-ik század, amelyben Homeros élt és Salamon zsidó király uralkodott; ellenben Erdélyben Dr. Reinecke Pál szerint Kr. e. a VII. sz.-tól a III. sz. elejéig tartott. A hallstatti sírmező leleteit leírta Br. Sacken Ede. A hallstatti izléssel a Tisza vidékén s Erdélyben párhuzamosan fejlődött a *skytha kultura*, melynek emlékeit nyújtott csontvázakkal bíró, halmatlan, sík sírokban lehet feltalálni. A legjellemzőbb skytha leletek: a 3 szögű kis nyílvégek, a fémtükrök, bronzkarperecek, vastörök és lándzsák, melyekből a legtöbb leletet a nagyenyedi skytha sírok szolgáltatták.

7. A *La Tene* vaskorszak. Bármilyen éles, értékes és keresett fém is volt a szép aransárga bronz, mégis sikerült az emberiség sohasem lankadó technikai ügyességének egy oly fémét találnia, mely a kincsértékű bronzot is háttérbe szorította. Ez a fém a vas volt s a nép, amely a hallstatti kulturának igazán tüzzel-vassal véget vetett, a kelta volt. A félvasas hallstatti kulturát Kr. e. a III. sz. a teljesen vasas *La Tene* művelődés váltta fel. Ez a név a svájci neuenburgi tónak egy sekélyvizű helyét jelenti, ahol a 70-es években 100 drb. kardpengét, 200-nál több lándzsát, sok fibulát és boglárt, baljákat, késeket, vésőket, fűrészeket, kaszákat és sarlókat, több zablát, lószerszámrészletet, 1 egész kereket, több pénzdarabot, 1 bronz-tüto-kot, benne 1 vastűt és 1 arany nyakékot találtak a tó fenéken. Innen kapta tehát e kultúrperiodus a *La Tene* elnevezést, amely a praehistorikus idők legutolsó szakát képviseli és nyomát követi a történeti idő.

Az őskor végső határát Erdélyre nézve Kr. sz. idejére lehet tenni, mert a római kultura elterjedésével beáll itten is a történeti időszak; más vidéken azonban másképp szól az ének, a szerint, amint korábban vagy későbbben vette kezdetét a történelmi kor, vagyis az események írásbeli megörökítése. Sokkal korábbi a történeti kor kezdete pl. Görögországban, Egyiptomban, Mesopotamiában, ellenben későbbi Dániában és Norvégiában s a polyneziai szigetvilágban még az utóbbi évtizedben is az európai kőkör kulturáját élte az ottani ember.

A művelődés fejlődési sorozata könnyebb áttekinthetőségét a tuloldali táblázat mutatja.

Az emberi művelődés korszakainak táblázata.

Az ősidőszakok csoportosítása		Művelődési fokozatok		Chronologiai adatok	Ethikai és anthropologiai adatok	Leőhelyek		
Praeanthropozoikus, emberelőtti v. geologiai idők								
Anthropozoikus epoche. Az emberiség élektora Praehistorikus vagy történelem előtti idők	Nioén Pliocén Diluvium Alluvium	Kőkorszak		Eolith.	Eolithkor		Anthropo- pithecus	Puycourny, Thenay, Franciaország
					Challesi emelet	78 ezer évig	Homo primigenius	Challes Páris mellett
					Acheuli emelet		"	Saint-Acheul Franciaország
					Mousteri emelet	100 ezer évig	"	Le Moustier barl. Franciaország
					Aurignaci emelet		Homo aurign. — sapinens	Aurignaci bar- lang és Magyar- Bodza
					Solutrei emelet	11 ezer évig	"	Salutré, Franc.o.
		Magdalenei emeleti		33 ezer évig	Valódi európai ember rassz.	Madelaine barl. Franciaország		
		Mesolith v. Azylien	Ancylus	10 ezer év Kr. e.		Maglemose lápon		
			Litorina	8 ezer év				
		Neolith	Zsinegdisz C. Harangid S. Szalagdisz C.	6000—2500 év K. e.	Dolichocephal árja törzs	Butmir, Lengyel- ország, Tordos, K. Monostor		
		Rézkor		Kr. e. III. ávezr.	"	Lucskai b. Szegedi l.		
		Bronzkor	Kezdet Virágzás Átmeneti	Kr. e. 2000— VI-ik sz.-ig	Cigányok	Velemazt. Vid. Tószeg, Csáklya, Apahida		
		Hallstatt		Kr. e. VII. sz.—III. sz.	Erdélyben a scythák	Hallstatt. Ausz- tria. Purgstall.		
		La Tene	Korai I. Közép II. Késői III.	Kr. e. III. sz.-tól Kr. u. I. sz.	Kelták	Neuenburgi tó Svájc Apahida		
		Krisztus születése		1924 év	Rómaiak	—		

Tanítók Háza.

A Cluj-i „Tanítók Háza“ ügykezelési
alapszabályai.

(Folyt és véga.)

Az igazgató javadalmazása.

21. §. A T. H. igazgatójának javadalmát úgy kell megállapítani, hogy a létfenntartás küzdőmeitől ment legyen, megadva neki ezáltal a lehetőséget arra, hogy úgy a T. H. vezetésében, mint a L. Gy.-alap szervezésében, fentartásában, valamint az ezen alappal kapcsolatban létesítendő diákothonok megalapítása körül odaadó munkásságot fejthessen ki.

22. §. Ezen főszempontok tekintetbe vételével a T. H. igazgatóját ezen tisztségre minden addig szer-

zett jogával küldik ki, élvezi teljes addigi fizetését a korpótlékokkal, drágasági stb. segélyekkel, a lakbérén kívül.

23. §. A fizetésen kívül a T. H.-ban természetbeni lakást, teljes ellátást (étkezés, fűtés, világítás, mosás) élvez úgy a maga, mint neje és kiskorú gyermekei és egy család részére ellátásért annyit tartozik fizetni, amennyi a fizetéses benlakó ifjak díja. Házas, családosa gyermekei nem lakhatnak a T. H.-ban.

25. §. T. H. igazgatóját azon tanügyi testület tagjaiul tekintik, amelyből ezen tisztségre rendelték, minden előbbi jogának élvezete mellett; tagja a nyugdíjintézetnek s a T. H. szolgálatában maradhat 60 éves koráig, ha egészségi állapota megengedi.

26. §. Az igazgató kaphat 1 havi szabadságot a L. Gy.-alap gondnokságától a nyári szünidő idején. Ezen idő alatt azonban nem követelheti ellátásának pénzben való megtérítést.

27. §. Betegsége esetén az igazgató helyettesítéséről a T. H. igazgató tanácsa gondoskodik.

28. §. A L. Gy.-alap gondnoksága az igazg. tanács javaslatára s a közoktatásügyi miniszteriummal egyetértve az ügyvezető-igazgató mellé egy élelmezőt is alkalmazhat, aki az igazgató támogatására van, úgy az irodai munkákban, mint a ház jókarban és tisztán tartásában, a gazdaságban, eljárva az igazgató utasításai szerint. Az élelmező pénzbeli fizetés mellett a T. H.-ban lakást és ellátást kap.

A T. H. internátusának orvosa.

29. §. Lazăr Gheorghe-alap gondnoksága az internátus részére egy orvost alkalmaz, kinek tisztelt díját a választó-ülésen állapítja meg.

30. §. Az orvos kötelessége: hogy havonként legalább egyszer, szükség esetén többször meglátogassa az internátust; megadva minden egészségügyi utasítást; és hogy a beteg tanulókat gyógykezelje.

Fentartás.

31. §. Az igazgató minden hétre megállapítja az étlapot.

32. §. Az étkezés reggeli, ebéd és vacsorából áll. Reggeli egy csésze kávé, tej vagy tea egy zsemlyével; ebéd 5-ször egy héten 3 fogás, 2-szer 2 fogás a szükséges kenyérrel; vacsora egy tányér leves a szükséges kenyérrel.

Az élelmeknek általában elégségeseknek és táplálónak kell lenniök. Hust minden nap tálnak.

33. §. Bort sör és egyéb italt nem szolgálnak fel, csak ünnepek alkalmával.

34. §. Az ügyvezető-igazgató, vagy távollétében az élelmező résztvesz az étkezésnél.

35. §. Beteg diákok orvosi rendelés szerint élelmezendők.

36. §. Az igazgató naplót vezet, melybe naponként bevezeti az étkezők számát, az étlapot, az aznapi élelmicikkek mennyiségét és árát. Azonkívül vezet az élelmiszerraktár leltárát, melcsínálva minden hó végével a mérleget.

Diákoknak a T. H.-ba való felvételének feltételei.

37. §. A T. H. internátusába csak a L. Gy.-alap rendes tagjainak gyermekei vehetők fel, mint ingyenesek, földijasok vagy fizetések, ha a Cluj-i egyetemen vagy valamely más főiskolában tanulnak. Amennyiben üres hely lenne, középiskolai tanárok fiai és más diákok is fölvehetők, de csak a teljes díj fizetése mellett.

A felvétel a pályázati hirdetés alapján történik, melyet a L. Gy.-alap gondnoksága minden év júliusában közzétesz a napilapban.

38. §. Ingyeneseknek csak a L. Gy.-alap rendes tagjainak egyetemi hallgató fiai vehetők fel, ha legalább »jó« előmenetelűek és »jó« magaviseletűek. Ezek közül előnyben részesülnek az árvák, szegények a kiknek sok testvére van.

Földijasok ugyancsak a rendes tagok »jó« elő-

menetell és jómagaviseletű fiai. Előnyben részesülnek az árvák és szegények.

Fizetések ugyanazon tagok jómagaviseletű és elégséges előmenetell fiai.

39. §. A földijasok és fizetések havi vagy évi díját a L. Gy.-alap gondnoksága állapítja meg a felvételkor, Cluj város megélhetési körülményeinek megfelelően, s a díjak nagyságát a pályázatban közli. Fentartja azonban a gondnokság magának a jogot, hogy a piaci árak változásának megfelelően évközben a díjakat mérsékelje vagy emelje.

40. §. A T. H.-ba való felvételekről a L. Gy.-alap gondnoksága a felvett ifjak névsorának beküldése mellett mindjárt a felvételek megtörténte után évről-évre jelentést tesz a közokt. miniszternek.

41. §. A T. H.-nak ezen alapszabályát a L. Gy.-alap közgyűlése módosítja.

Cluj. 1921. január 23.

Dr. G. Vlt, elnök.

I. Anghel, I. titkár.

Nr. 9176—1921.

Jóváhagyatik a VI. cikk 15. §-ának a következő értelemben való módosítása mellett: »ast, aki a szavazatok abszolút többségét nyeri, megválasztottnak nyilvánulják.

Cluj, 1921. március 21.

Dr. Frie Octávia, államtitkár.

(P. H.)

HIREK.

Az állami tanítók fizetésrendezése. Az állami tisztviselők január hó 1-ével fizetés felemelésben részesülnek. A tanítók, tanárok 50%-os, a bíróság és katonaság 30%-os fizetés emelést nyernek. Ezenkívül a tisztviselők és a tanzemélyzet azon része, mely még fizetés emelést nem kapott, rendkívüli segélyben is részesül. E hirdás mindenesetre kellemes hatással van az érdekelt tanítóikarra nézve, mert a jelenlegi fizetésből megélni valóban lehetetlen.

Harmino óra kötelező. A népiskolai új törvény azerint minden állami tanító heti 30 órai tanításra kötelezett. A felső tagozatban (supraprimar) oktató tanítók azonban 37—38 heti órát is kell tartsanak. Eddig a 24—26 órás órarend terhes volt, most bele kell edződni a 30—40 órás tanításba is. Hogy a többlet órák fognak-e és miképen honoráltatni, egyelőre még ismeretlen a jóakarás és elismerés mértéke. Ha bár ez is lényeges, hogy az erő megfeszítéssel dolgozó tanító többlet óráiért megkapja a külön díjazást, azonban mindenképpen érintő első nagy dolog, hogy a havi fizetések a hónap első napjain kézhez jussanak.

A kulturzónák román tanítóit. Az állami népoktatás új törvényében megjelölt nemzetizégi kulturzónák körzetében működő és idegen vármegyékben származott román tanítók jan. 1-ig visszamenőleg megkapták az 50%-os fizetés emelést. Az ezen vidékeken szervezett román nyelvű állami iskolák tanítóit nehezebb

munkát végeznek, mert tanítványaik java részben más nemzetiségű tanulók, akiket románul megtanítani és azután az egyes tantárgyakat román nyelven elsajátítani, jóval több fáradsággal jár, mint a tiszta román vidékek tanulóinak tanítása. Ez nemcsak méltányos de igazságos elbírálás is a tanítók munkájának mérlegelésénél. Különben annak lenne kitéve ezen vidékeken a román nyelvű áll. iskola, hogy sokáig egyik tanító sem maradna ottan, hanem sietne az egy nyelvű vidékek iskoláihoz tanítónak. A törvénynek azonban a nemzeti szempontok érvényesülése a fő intentiója.

Judás Iskariót cím alatt *Nikodemus* Károly hosszufaluai ág. ev. magyar lelkész 5 felvonásos drámát írt, melyet a Kolozsvári Magyar Színház 1924. évi drámai pályázatán előadásra ajánlottak. A könyv alakban kiadott dráma megrendelhető 50 L. ellenében a szerző címén *Setulung* (Hosszufalu) jud. Braşov.

Román Nyelvgyakorló-Könyv II. Kovács S. János Román Nyelvgyakorló-Könyve II-ik részét is megírta és a Minerva könyvkiadó vállalat könyvpiacra kotta. Annak idején az első rész megjelenésekor elismeréssel szólottunk ezen román nyelv és gyakorló-könyv használhatóságáról, s most midőn a II-ik rész is kezünkben van: ugyancsak dicsérettel emlékeztünk meg Kovács S. János kiváló gyakorlati érzékkel megírt könyvéről. A román nyelvtan alaktani része a beszélgetési gyakorlatok sorozatával feldolgozva áll a könyvben előtűnk. A magyar nyelvű iskolák tanítói a román nyelv tanításánál egy praktikus módszert vesznek alkalmazásba ennek révén, mely hiszem, meg hozza a hozzá fűzött várakozás értékes eredményét. Engedélyezve van. Beszerzésre melegen ajánljuk. Kiadja a Minerva könyvkiadó vállalat Cluj. Ára: 14 Lei. Tankönyvvül is használható.

Az ország költségvetése. Az 1925. évre összeállított országos költségvetés 31750 millió, azaz harmincegymilliárd hétszázötven millió Leu bevétellel és 28 milliárd 548 millió Leu kiadással s így több mint 3 milliárd felesleggel állítottatott össze. Ezen feleslegből két és félmilliárdot a tisztviselők fizetés rendezésére fordítanak, 250 milliót pedig a rekvirálások és hadi kártalanítások megtérítésére.

Az adósság. Nem rossz üzlet a kölcsön, ha megfelelőképen tudja gyümölcsöztetni a felvevője. Sokan nyertek boldogulást általa, de viszont a jégre is vitt nem egy könnyelmű embert. Mindazonáltal hitel nélkül a világ nem tud élni. Ime az egyes országok állami adósságai dollárokbán: Anglia tartozása hat és fél milliárd dollár, követelése viszont 14 milliárd. Franciaország tartozása hét milliárd, követelése félannyi. Magyarország adóssága csupán 2 millió dollár, míg Ausztria adóssága 153 millió dollár; ugylátszik Ausztriának, habár szintén legyőzött állam, jóval többet hiteleztek. Románia adóssága 450 millió dollár, ami leuban kifejezve 8 milliárdot tesz ki. Az Egyesült Államoknak semmi adóssága nincsen. A háboruban résztvett államok közül tehát ő áll gazdaságilag az első helyen.

Az új repülőgép. A jövő gyors közlekedési eszköze kétségkívül a repülőgép lesz. Most egy *Batsch*

nevű német mérnök olyan repülőgépet szerkesztett, amelyik egy kis motor segítségével óránként 143 Km. utat tesz meg és rendkívül olcsan előállítható. Az angol szakkörök által is elismert gyors és olcsó repülőgépnek nagy jövőt jósolnak a közlekedés terén.

Megélhetést ad a munka. Aki nehéz megélhetését nem a panaszok és sóhajok adagaival orvosolja, de a munka és értelem párosult együtteségével veszi napirendre, nem aggódik azon, hogyha a sors, vagy hatóság* a lehetetlenné teszi megélhetését a tanítói pályán, mi lesz vele. Hanem amely gyakorlati munkára nagyobb tehetséget érez, annak piacot teremtve: hozzájárul terveinek megvalósításához, munkamezejének építéséhez. Példát szolgáltatott erre *Dinand* József volt felsőbányai róm. kath. tanító, aki gyengén jövedelmező tanítói állását odahagyta és gépes kötőüzemet rendezett be. Ma 3—4 állandó munkás leány dolgozik üzemében és most tanoncoknak egy 13—14 éves fiút keres. Dicséret, elismerés illeti a munka felismerőjét és üttörőjét az intellektuelek számára a gyakorlati téren.

Egy székely legény amerikai leveléből. *Cseresznyés* György alsósófalvi székely legény több társával egyetemben a jelen év elején Dél-Amerikába vándorolt. A braziliai ősmeszők azonban nem úgy nyújtják a megélhetést, mint azt az ügynökök a hiszékeny népnek leadják, mert amíg ezen irtatlan ősbhelyekből megművelhető talaj lesz egy vagyon meg rá az irtásra, s ha be is rendezte volna valaki a most már dusan termő farmját, a termények értékesítése a vasutak és szekérutak hiánya miatt csaknem lehetetlen. Így hát napszámból kell tengessék a kivándorlók életüket. Az értelmesebb és tanultabb emberek számára azonban a teljesen mestoha délamerikai viszonyok mellett is van jövő, főképen az üzleti világ terén. Az egyszerű székely legény, aki itthon állandóan tanult, magát művelte, a nagy nyomorúságukban sem csügged, hanem fejét feltartva hangoztatja: »A tudás hatalom és élet, a tudatlanság szolgaság és halál,« s meg fog élni ő Braziliában is, de tapasztalatokat szerezve haza igyekezik. Az egyszerű székely legény az iskola felemelő biztatását élete világító szövétnekéül tekinti, s bizik minden nyomorúságos viszonylatban, hogy meg fog élni. Jelmondatképen kellene rámba foglal és minden iskola tartermei falára kifüggeszteni, hogy örökre és kitörülhetetlenül vésődjék be az emberek: elméjébe a tudás hatalma.

A tanonc otthonok szép jövője. A kormány tagjai az ipari- és kereskedelmi miniszter, ugyszintén a közoktatásügyi miniszter tervezéseit a tanonc otthonok szervezése ügyében, nagy jóakarattal fogad a miniszter tanács. A jövő évi költségvetésbe messzemenő összegeket vettek fel ezen célokra és a tanonc otthonokat jogi személyeknek minősítik, minek alapján teljes önállóság biztosíttatik számunkra. Ez alapon fejlődésük és hivatásuk betöltése saját keblü ügye a vezetésre hivatott felügyelő bizottságnak a tanonc otthonok érdekében.

Román vizsgák eredményei. A tanítók augusztusvégi román vizsgáinak eredményei kezdenek ismertekké lenni, A nagyváradi főgazgatósági tan-

kerületben vizagázott 179 állami tanító közül 142-öt képesítették, elbukott 12 tanító, míg 14-et román nyelv tanulás végett a Regátba helyeztek. A felekezeti tanítók 415-en állottak vizsgára és 168 vizsgázott sikeresen, a többi tanító a vizsga ismétlésére utasított. A többi tankerületekben a vizsgai eredmények még nem jutottak nyilvánosságra.

Első rendű fényképészeti olkk állandóan kaphatók *Láng Henrik* fényképészeti szaküzletében Brassó Kapu-n. 52. sz. Bárhová gyors postai szétküldés.

Lépjen be a Könyvbarátok Társaságába 200 lei évi tagsági díjért 20 kötet, 160 oldalas könyvet, regény és elbeszélésekből álló kis könyvtárat kap Erdély legkitünőbb íróinak műveiből. Ezek a könyvek egytől-egyig mind, valóban szórakoztató, gyönyörködtető és irodalmi becsűvel bíró írásművek. Ilyen kötetek bolti ára ma 100 lei, ennél fogva minden olvasni szerető művelt ember maga ellen vét, ha nem lép be az »Erdélyi Könyvbarátok Társaságá«-ba. A tagsági díj félévi 100 lei előleges részletekben is lefizethető. Gyűjtők minden 25 előfizető után egy 20 kötetes tiszteletpéndányt kapnak. Gyűjtőivel szolgál és előfizetéseket elfogad a művek kiadója Révész Béla könyvkereskedése Tg.-Mures Marosvásárhely, Piața-Főter 35. Telefon-interurban 61.

A népesség eltolódása öt év alatt. Fél száz évvel ezelőtt Franciaország volt Nyugateurópa legnépesebb állama 38 millió lakossal, utánna következett Németország 37 és Anglia 30 millióval. Az Egyesült-Államoknak 36 millió lakosa volt. Ma az Egyesült-Államokban 110 millió, Németországban 64 millió, Angliában 49 millió, Franciaországban 39 millió ember él. Míg tehát Északamerikában a lakosság 74 millióval emelkedett, Franciaországban a növekedés mindössze 1 millió. — A világon ma körülbelül 1800 millió ember él, ebből Európára esik 500, Ázsiára 900, Amerikára 200, Afrikára 150 és Ausztriára 7 millió.

Patakfalvy ABC-és könyve. Magyar és román ABC-és könyvet szerkesztett Patakfalvi Zsigmond s azokat Tóth István látta el fonamimikai rajzokkal. A közoktatásügyi minisztérium 29841—1924. sz. a. engedélyezte, ára 15 Lei. Megrendelhető a szerzőnél Cluj unitárius kollegium. A fonamimika és írva-olvasatató módszer előnyeit egyesítve dolgozta fel ezen ABC és Olvasókönyv. S hogy az idevonatkozó rendelkezésnek könnyedén eleget tehessen a tanító, egyidejűleg a román ABC is fel van véve, megfelelő leckék kíséretében. A meggyőződésünk, hogy aki ezen első osztályos könyvet bevezeti, könnyen fog haladni: a magyar és román írás-olvasás tanításával.

Petros Kálmán szerkesztő. A »*Marianum*« kolozvári rom. kath. leánynevelő intézet tehetséges igazgatója, főhatóságától egy évi szabadságot nyervén, a Naláczy István halálával megüresedett »*Magyar Nép*« szerkesztői állását vállalta. Nyárad-menti, tanítócsalád jeles tehetségű fia szerkeszti most, az erdélyi magyar nép oktató és minden irányban utmatatást nyújtó ujságját. Működéséhez szerencsét és kitartást s a rokon tanító lelkektől mentől intenzívebb támogatást kívá-

nunk, hogy a magyar nép ujságját mentől értékesebb tudnivalók tárházává neveljék. Szívből gratulálunk.

Orgona és Zongora szakképzett javításokat és hangolásokat eszközölünk. Ajánljuk mindennemű hangszereinket. *Cioflec Testvérek* Braşov Kapu-utca 50. Ugyanott egy 22 regiszterű harmonium eladó.

A Pásztorújság Almanach. Ezen a címen a a Minerva R.-T. kiadásában karácsonyra egy díszesen illusztrált gazdag tartalmú könyv fog megjelenni Dr. *György Lajos* szerkesztésében. Gazdag szépirodalmi és kulturhistóriai anyag teszi egyrészt élvezetessé, másrészt szellemi életünk utóbbi hat esztendejének összefoglaló áttekintése történeti szempontból is jelentőséget kölcsönöz e könyvnek. Erdély igazi lelkét fogja bemutatni és számot ad arról, hogy mögöttünk levő hat esztendő alatt mit dolgoztuk, küzdöttünk és szellemi erőfeszítéseinknek milyen eredményei vannak.

Készen van a nyugdíjtörvény-tervezet. A Románi területén működő állami alkalmazottak új nyugdíjtörvény-tervezete részleteiben is elkészült, s az január havában a parlament asztalára kerül. Remény van így, hogy az új év első felében készen lesz a nyugdíjtörvény, amelynek alapján megkapják végleges nyugdíj ellátásukat úgy az ideiglenesen nyugdíjazott tisztviselők, mint a nyugdíjazás előtt álló idősebb alkalmazottak, s természetesen ezek között az áll. tanítók is.

Szerkesztői üzenetek.

P. Ze. K. Elvi felfogás, hogy a felekezeti tanítók érdekeit a *Tanítók Lapja* nem képviseli és nem szolgálja kellő mértékkel. Olyan cikkeket, amelyek a helyzet politikai oldalára vonatkoznak, nem közölhetünk, mert erre jogunk nincsen. Így, ha túl mennénk a tanügyi határon, magunk ellen vétenénk, mely okvetlenül maga után vonná a lap megbüntetését. Nagyon, de nagyon akartuk, hogy a *Tanítók Lapja* ne csak egy kezdő stádiumban működő tanügyi ujság maradjon, de mielőbb nője ki magát: *helenként megjelenő tanügypolitikai ujsággá*; amely esetben minden kérdéshez nyugodtan és aggodalom nélkül hozzá tudott volna szólni. Hogy ez a terv eddig nem vált valóra, nem rajtunk mulott, de a közérdekeinkért csoportokba szerveződni nem hajlandó kartársak közönyösségén és távolállásán. Talán eljön az idő, midőn megértik kartársaink nagyobb tömegekben, hogy végképen elengedni és magára hagyni ügyeink intézését mégsem célszerű és gazdaságos, mert minden kisiklik kezeink közül s magunk csak a panasszal maradunk. Ez igen fájdalmas felébredés lenne, de a maga dolgával nem törődő gazdával meg szokott történni, hogy gazdasága a saját szemeláttára feloszlik s őt még a házából is kitessekelik. A mi véleményünk szerint a tanítói karnak elsősorban *eggyüttműködési, áldozatos hozzájárulással terveit anyagilag megalapozni kellene* s csak ezután következne az igény. Mi tanítók azonban megfordítva szeretnők, ha lehetne. Márholnapra a háztető gombját akarnók látni és minden törődés nélkül a védelem és érdeképkő intézményt javunkra bekebelezni. S hogy ez nem mehet így, min-

den kis meglepéssel elégedetlenkedünk s azt nem tovább nevelni és kifejleszteni, de a küzdelem és bírálat központjába állítani törekszünk. Nem következetesen, nem tervszerűen kialakított felfogás ez, csak a hirtelen felbukkanó érzelem, vagy mások befolyásolása révén támadó állásfoglalás, mely okvetlenül aláhanyatlásra, a lassu elsorvadásra vezet. Nekünk pedig élni, népünk javára munkálni és minden vonalon alkotni kell. Aki ezen elvi felfogással nézi a jövőt, annak a tervszerűség és kivitel áldozathozatalai állandóan szeme előtt lebegnek és minden szikrapattanást a világosság értékével becsüli, pártol és teljes erejével a valósulásig, előbbre visz. Ami pedig a regáti helyeken való román nyelvtanulási javaslatunk észrevételezését illeti, erre nyugodt lélekkel azt válaszoljuk: ott költsésem-e el a pénzemet, bizonyos; előttem álló cél eléréseért, ahol az eredmény biztosítottabb és feltétlenül több, vagy odamenjek nyelvtanulni, ahol csak a címe van meg a látszattal, de vizsgára állásom esetén a remélt pozitív eredmény negatívumban fog megnyilvánulni. Hogy meg a kladott kormányzati intézkedéseket a *Tanítók Lapja* gyökerében, esetleg magvában megváltoztassa: ez éppen az a lehetetlen kívánság, mikor gondolataink, az alapkellékek megépítése nélkül, már a háztető fényes gömbjének feltételén nyargalásznak. Az együvé csatlakozott, erős sajtóorgániummal rendelkező és agilis működést kifejtő ossztanítótság helyesen kifejezett álláspontjával, az ellentétes kormányintézkedéseket a kívánt irányban módosíthatja; vagy végképen vissza is vonathatja, ámde egy kezdő stádiumban élő kisebbségi tanügyi újságocskának ilyen feladatra vállalkozni, egyenlő lenne azzal a beindítással, hogy a Hargitát innen a lábunk alól felvesszük és a Mezőség dombos helyeire szállítjuk. Mindig mondtuk s ezen meritorius észrevételezésekre is összegezett válaszuk: tömörüljünk egygő, hozzájuk meg a megmozduláshoz szükséges anyagi áldozatot, keressük ki az elindulás helyes útjait, tervszerű és célravezető programot alkosson a kisebbségi magyar tanítótság: s akkor nap-nap után nem csak a veszteségét nyeri, de élhetést is teremt és szerez magának. Nem a hibák keresésében és a gátló okok felpanaszolásában, de az életre vezető utak kijelölésében, kiépítésében nyerjen munkakört lelkivilágunk: s akkor minden dolgunk több sikerrel jut előre, megnyugvással nézhetünk a jövőbe. A pénzösszeget kívánsága szerint számoltuk el s így az előfizetése a jelen évre és a jövő 1925 évi dec. 31-ig ki van fizetve. Szívélyes üdvözlés és köszönet.

Könyvnyomda R. t. Odorheiu.

Györkes Mihály és Szabó János által szerkesztet
Tananyagbeosztási nyomtatványok az új tanterv és utasítások kívánalmai szerint, román nyelvű fejcímekkel ellátva, most jelentek meg és kaphatók, egy külv 2 Lei, egy belv (két tantárgy beírására) szintén 2 Lei előleges beküldése mellett: a *Tanítók Lapja* kiadóhivatalában és Z. Székely János könyvkereskedésében Odorheiu.

ROMÁN NYELVÜ VIZSGÁK CÉLJÁRA

LEGSIKERÜLTEBB TANKÖNYVEK:

a Györkes Mihály és Buna Anna által írott, most megjelent román-magyar szövegezésű kladványok:

Román Nyelvtan ára	25 Lei.
Román Irodalom Történet ára	25 "
Románia Földrajza ára	25 "
A Román nép és Románia Története ára	35 "
Román alkotmányfah ára	20 "

Az öt különböző rész egybefoglaltan:

Összfoglaló Könyv ára 100 "

Az árak előleges beküldésével megrendelhetők: »Administrația Tanítók Lapja Odorheiu«, továbbá: »Soha Aladár könyvkereskedése Odorheiu« és a »Minerva« könyvkereskedésnél Cluj.

Felnőttek és abszolváló vizsgára készülő tanulók egyaránt nagy hasznát veszik ezen, kérdések és feleletek alakjában írott könyveknek. Tegyen mielőbb rendelést.

Ruhaneműt ^{olcsóbban} **Hirsch Rudolf**
divatüzletében vásárolhat, Odorheiu.

SOHA ALADÁR

könyv, papír, író- és rajzeszközök, nyomtatványraktára és könyvtárosa:

ODORHEIU — SZÉKELYUDVÁRHELY.

Ajánl e szakmába vágó mindenféle tankönyveket, iskolai füzeteket, író- és rajzeszközöket, iskolai nyomtatványokat, stb. stb. szolid és pontos kiszolgálás mellett.

Legtöbb sikerrel hirdethet: a

„Tanítók Lapja”

tanügyi újságban.

Megjelenik Odorheiu.

Mindenféle elemi iskolai tankönyv, térkép és iskolai nyomtatvány legjutányosabban:

MINERVA R.-T.-nél

szerezhető be.

Cluj-Kolozsvár, Str. Regina Maria 1. sz.

Kérjen árjegyzéket.